

2000–2005: האינתיפאדה השנייה

הדיונים התפיסתיים על השימוש בכוח האוויר, על מקומו בתפיסת המלחמה הכוללת ועל אתגריו בטווחי הפעולה הרחוקים נערכו בשעה שישראל התמודדה עם האינתיפאדה השנייה – מתקפת טרור רצחנית שהתנהלה ברובה בערים המרכזיות ובשטחים שבשליטתה של ישראל. העימות עם הפלסטינים היה עימות שונה מן העימותים רחבי ההיקף והעוצמה שהכוח האווירי נבנה למענם. אבל בשל מאפייניו המיוחדים של העימות, ובעיקר בשל ההקשר המדיני והפוליטי שלו, גם הכוח האווירי מילא בו תפקיד אסטרטגי חשוב. העימות התרחש כולו בסביבה אורבנית רוויית אזרחים וגורמי תקשורת, ולכן, מטבע הדברים, השימוש בכוח האווירי היה בהיקף מצומצם יחסית ובעוצמה מוגבלת. עם זאת, הלקחים העולים מן השימוש בו רלוונטיים להיבטים הרחבים של הסוגיה הנידונה בספר זה.

ההקשר הפוליטי והמדיני השפיע יותר מכל גורם אחר על הפעלת הכוח הצבאי של ישראל בתחילת העימות ובמידה לא מבוטלת גם בהמשכו. מאז החתימה על הסכם אוסלו בשנת 1993, הייתה מקובלת במערכת הפוליטית הישראלית ההנחה כי הסכסוך ארוך השנים עם הפלסטינים יסתיים במשא ומתן ויפתר – עם ויתורים הדדיים של שני הצדדים – בשולחן הדיונים. לכאורה ישראל לא הופתעה מפרוץ העימות. נקודות המחלוקת הקשות עם הפלסטינים לא נעלמו מעיניהם של מקבלי ההחלטות בישראל, והנחת היסוד הישראלית הייתה כי בשנת 2000 הן יחוללו התפרצות אלימה. צה"ל אף נערך באופן נרחב לעימות כזה בהובלת המטכ"ל ופיקוד המרכז (פינקל, 2018, עמ' 44–49). עם זאת, בזרם הדומיננטי של מקבלי ההחלטות התפיסה הייתה כי גם האסטרטגיה הפלסטינית היא לפתור את הבעיות באמצעות משא ומתן. לפיכך העריכה ישראל שגם אם תהייה התפרצות אלימות הן תהייה ממוקדת וקצרות, ובסופו ישובו הצדדים לשולחן הדיונים. ישראל לא העריכה כי צפויה לה מערכה כבדה של טרור שבמרכזה מאמץ שיטתי פלסטיני לפגוע במרכזי האוכלוסייה בישראל, בעיקר באמצעות פיגועי התאבדות, כדי לחבל בכושר עמידתה. ישראל גם לא זיהתה נכון את הדינמיקה של הפעולה והתגובה שהובילה להתמשכות העימות למרות (ואולי בגלל) האסימטריה הברורה ביכולתה לגרום כאב ונזק לפלסטינים. היכולת לגרום כאב כשלעצמה לא הצליחה להפסיק את הלחימה גם בעימות זה.

העימות האלים עם הפלסטינים פרץ בספטמבר 2000, לאחר שיושב ראש האופוזיציה אריאל שרון עלה להר הבית. בימים שלאחר מכן התחוללו שורה של עימותים ומהומות בין הפלסטינים לחיילי צה"ל, ואלו התפתחו לעימות רחב היקף. הפעילות הצבאית של ישראל (בעיקר מבצע 'חומת מגן' במאס 2002 והמבצעים שאחריו), 'גדר ההפרדה' (שבנייתה החלה בשנת 2002) ומותו של יאסר ערפאת (בסוף שנת 2004) גרמו לדעיכת גל הטרור, בעיקר ביהודה ושומרון.

בארבע שנות העימות, מתחילתו ועד לינואר 2005 (תחילת ה'רגיעה', לאחר מות ערפאת ובחירת אבו מאזן), נהרגו יותר מ-1,000 ישראלים (כ-70 אחוזים מהם אזרחים). השנתיים הראשונות היו הקשות ביותר. בשנת 2001 נהרגו 207 ישראלים, ובשנת 2002 עלה מספר ההרוגים ל-452. חודש מארס 2002 היה החודש הקשה ביותר בעימות; נהרגו בו 136 ישראלים. 81 מהם מצאו את מותם ב-15 פיגועי התאבדות – המהלך הקטלני והמאיים ביותר שהצליחו הפלסטינים לממש באינתיפאדה השנייה. עוצמת הפיגועים בחודש זה

(מארס השחור) גרמה לישראל לשנות את מאפייני הפעילות שלה ולפתוח במתקפה קרקעית מסיבית נגד גורמי הטרור (מבצע 'חומת מגן'), וזו אכן הצליחה להפחית את הטרור במידה ניכרת. בעקבות 'חומת מגן' ירד מספר ההרוגים בשנת 2003 ל־214 ובשנת 2004 ל־115, ומספר פיגועי ההתאבדות, שהגיע לשיא של 60 פיגועים בשנת 2002, ירד אף הוא בשנת 2003 ל־26 ובשנת 2004 ל־14. את בלימתו של גל הטרור אפשר היה לזהות בכל ממדי העימות, למעט במרכיב אחד – מספר האירועים שנורה בהם נשק תלול מסלול (פצצות מרגמה ורקטות מסוגים שונים) מרצועת עזה עלה בהתמדה. בשנים שאחר כך גבר מאוד ירי הרקטות, ולאחר השתלטות חמאס על הרצועה בשנת 2007 הוא נהפך למאפיין העיקרי של העימות בין ישראל לחמאס (ראו להלן בפרק 8).

שלבי הפעלת הכוח האווירי

בעקבות הלינץ' שביצעו פלסטינים ברמאללה בשני חיילי צה"ל ב־12 באוקטובר 2000, בוצעו תקיפות אוויריות ראשונות של מסוקי קרב על מטרות בשטחי הרשות הפלסטינית (לפני כן, מאז תחילת העימות, הופעלו בו מסוקי הקרב והסער של חיל האוויר רק במשימות סיוע לכוחות היבשה) – בעיר רמאללה הותקפו בניין משטרת אל־בירה, שבו אירע הלינץ', וכלי רכב שעמד במגרש החניה של אחד ממנגנוני הביטחון; בחוף עזה הוטבעה ספינה של הכוח הימי הפלסטיני (הראל ויששכרוף, 2004, עמ' 38). לאחר תקיפות אלו הייתה הפעלת הכוח האווירי של ישראל, בעיקר בתקיפות של מטרות תשתית ובמבצעי 'סיכול ממוקד', לאחד מן המאפיינים הייחודיים של האינתיפאדה השנייה.

הכוח האווירי הופעל לאורך העימות כולו, אך משימותיו השתנו לפי השינויים במאפייני העימות ובמדיניות הפעולה של ישראל. מאז תחילת העימות ועד לחודשים הראשונים של שנת 2002, היה הכוח האווירי הכוח הצבאי העיקרי (ולעיתים היחיד) שהופעל במשימות התקיפות נגד הרשות הפלסטינית כדי לכפות עליה – ובעיקר על ערפאת עצמו – לפעול לריסון הטרור. ישראל נמנעה אז מלהפעיל את כוחות היבשה שלה בשטחי A, שעל פי הסכמי אוסלו היו בריבונות פלסטינית מלאה. בחודשים הראשונים של שנת 2002 כבר הופעלו כוחות היבשה יותר ויותר בשטחי A, והפעלת הכוח האווירי השתלבה במהלך הכולל שערכה ישראל נגד הרשות הפלסטינית. הכוח האווירי היה גם האמצעי העיקרי שישאל השתמשה בו בשנים 2003 ו־2004, אחרי 'חומת מגן', לצורך המתקפה על ראשי תנועת חמאס.

מספר מבצעי התקיפה על מטרות התשתית הפלסטיניות (מפקדות, מחנות, אמצעי לחימה ומוצבים) עלה משישה בשנת 2000 ל־36 בשנת 2001 והגיע לשיא של 64 בשנת 2002, 53 מהם בשלושת החודשים הראשונים של השנה, עד לתחילתו של מבצע 'חומת מגן'. לאחר המבצע חלה ירידה ניכרת בתקיפת מטרות התשתית, ובשנת 2003 בוצעו רק 11 תקיפות כאלו. בשנת 2004 חלה עלייה מחודשת במספר התקיפות, ובוצעו בה 32 תקיפות של מטרות תשתית, רובן ככולן נגד מערך ייצור הרקטות ברצועת עזה. בד בבד חלה בשנות האינתיפאדה השנייה עלייה במספר מבצעי 'סיכול ממוקד' – בשנת 2000 בוצע 'סיכול ממוקד' אחד בלבד, בשנת 2001 בוצעו 15 מבצעים כאלו ובשנת 2002 בוצעו 14. השימוש בדרך פעולה זו הלך וגבר במידה ניכרת בשנים 2003 ו־2004, ובכל אחת מהן הוצאו לפועל 27 סיכולים ממוקדים.

בהפעלתו של הכוח האווירי באינתיפאדה השנייה אפשר לזהות אפוא חמישה פרקים עיקריים: הפעלת הכוח האווירי בתחילת העימות, מן השימוש הראשון בכוח האווירי באמצעות מסוקי תקיפה באוקטובר 2000 ועד לתקיפה ראשונה באמצעות מטוסי קרב במחצית מאי 2001; המתקפה האווירית על הרשות הפלסטינית, מתקיפת הקרב הראשונה ועד לתחילתו של מבצע 'חומת מגן' במארס 2002; ההפוגה בהפעלת הכוח האווירי במשימות תקיפה בשעת מבצע 'חומת מגן' ובשנה שאחריו; המתקפה האינטנסיבית על ראשי החמאס שבין שני הניסיונות לפגוע בעבד אל-עזיז א-רנתיסי — הראשונה הכושלת ביוני 2003 והשנייה המוצלחת באפריל 2004; והמערכה נגד רקטות הקסאם והמרגמות שהתנהלה לאורך כל העימות.

הפעלת הכוח האווירי בתחילת העימות

בתחילת האירועים העריכו מקבלי ההחלטות בישראל כי לנגד עיניו של ערפאת עומדות סוגיות המחלוקת העיקריות (סוגיית ירושלים וסוגיית הפליטים), וכי התכלית האסטרטגית שלו היא לגרום לישראל לוותר ויתורים גדולים מאלו שהציע לערפאת ראש הממשלה אהוד ברק בוועידת 'קמפ דייוויד' שנערכה ביולי 2000. ההערכה בקרב כמה ממקבלי ההחלטות בישראל הייתה כי ערפאת נואש מדרך המשא ומתן ולכן החליט לפנות לדרך האלימות; זו הייתה אמורה להוביל להשקפתו לשלושה תהליכים חיוניים מבחינתו — שבירת המערכת הישראלית באמצעות פגיעה בחוסן, הנמוך לדעתו, של החברה הישראלית; תסיסה במערכת האזורית, הן במדינות השלום והן בקרב המדינות העוינות לישראל; והכרעת הסכסוך על פי עמדותיו המקוריות באמצעות מעורבות בינלאומית. לפי הערכה זו ערפאת חשב שהישראלים יוותרו רק אם יופעל נגדם כוח (דרוקר ושלח, 2005, עמ' 14). בישראל הייתה גם הערכה שונה כי מדובר בהתפרצות ספונטנית של אלימות שערפאת 'רכב' עליה, אבל הערכה זו הייתה דומיננטית פחות בזרם המרכזי של מקבלי ההחלטות ולא שימשה בסיס לאסטרטגיה הישראלית.

בתקופה זו היו לישראל כ־100 הרוגים, רובם מפיגועי ירי וממטענים. עם זאת, המשא והמתן המדיני המשיך להתנהל, ואף נערכו שורה של פסגות מדיניות בין בכירים ישראלים לבכירים פלסטינים (בשארם א-שייח' באמצע אוקטובר 2000 ובטאבה בסוף ינואר 2001) ונשמרו חלק ממנגנוני התיאום שמוסדו עם הקמתה של הרשות הפלסטינית. מדיניות הפעולה שהוכתבה לצה"ל בחודשים הראשונים של העימות, נגזרה אפוא מן ההנחה כי אפשר יהיה להגביל את העימות ומן הרצון לשוב מהר ככל האפשר לשולחן הדיונים כדי למצוא פתרון מוסכם הן על ישראל והן על הפלסטינים. ההנחיות לצבא היו 'להכיל' את האירועים כדי למנוע הידרדרות אזורית ומעורבות בינלאומית בעימות, ובעקבותיהן ביצע צה"ל בעיקר פעילות הגנתית והגיב נקודתית לאירועים קשים במיוחד.

לאחר התקיפה שבוצעה בתגובה על הלינץ' ברמאללה, נמשכו התקיפות מן האוויר בחודשים הראשונים של העימות בהיקף מצומצם יחסית (כחמש תקיפות בחודשים אוקטובר–נובמבר 2000, בדרך כלל בתגובה לפיגועי טרור אך ללא מדיניות שיטתית). בחלק מן התקיפות בתקופה זו אף הועברה התרעה מוקדמת לפלסטינים על הכוונה לתקוף ועל המטרות שתותקפנה, כדי לצמצם את מספר הנפגעים. פרק זה של התקופה הסתיים בתקיפת מטרות בעזה וברפיח ב־20 בנובמבר 2000, במבצע תקיפה רחב היקף. התקיפה הנרחבת עוררה הדים רבים במערכת האזורית ובמערכת הבינלאומית והייתה אחת

מן העילות להחזרת שגריר מצרים מישראל. לנוכח חששותיה של ישראל מהידרדרות אזורית וממעורבות בינלאומית בעימות, נחשבו התקיפות האוויריות שבוצעו במבצע זה למהלך הסלמתי העלול לגרום יותר נזק מתועלת. החזרת השגריר המצרי המחישה את הסיכון להידרדרות אזורית, ושורה של גינויים המחישו את הסיכון למעורבות בינלאומית בעימות. התקיפות הופסקו אפוא לפרק זמן של כארבעה חודשים. הן התחדשו רק בסוף חודש מארס 2001, בתקיפה על מטרות של 'כוח 17' הפלסטיני בתגובה לפיגוע בתחנת הדלק 'מפגש השלום' ליד קלקיליה, שנהרגו בו שני נערים, ועד ל־18 במאי 2001 בוצעו עוד חמש תקיפות, שסימנו את כוונות ההסלמה של ישראל.

גל הטרור הפלסטיני לא נבלם בחודשים הראשונים של האינתיפאדה השנייה, אך ישראל המשיכה לראות ברשות הפלסטינית ובמנגנוניה את הגורם העיקרי שצריך, וגם יכול, לפעול להפסקתו. התחושה בקרב מקבלי ההחלטות בישראל הייתה כי בלחץ שהופעל על הרשות לא היה די כדי לגרום לה לעצור את הטרור, ולכן ניתנה לצבא הנחיה להגבירו. הנחיה זו מומשה הן באמצעות הפעלת הכוח האווירי לתקיפת מטרות תשתית של הרשות והן באמצעות שינוי במאפייני הפעילות הקרקעית של צה"ל; הוא החל לפעול גם בשטחי A, שעד אז נמנעה ישראל מלפעול בהם.

המתקפה על הרשות הפלסטינית

המתקפה האווירית על הרשות הפלסטינית החלה ב־18 במאי 2001, בתקיפה הראשונה של מטוסי קרב על בית הכלא בשכם ועל יעד נוסף ברמאללה בתגובה לפיגוע התאבדות שאירע באותו יום בקניון השרון בנתניה. המתקפה על הרשות נמשכה לאורך המחצית השנייה של שנת 2001 ובחודשים הראשונים של שנת 2002 והסתיימה עם תחילת מבצע 'חומת מגן' בסוף חודש מארס 2002, לאחר הפיגוע בליל הסדר במלון פארק שבנתניה (30 הרוגים). בתקופה זו חלה עלייה מתמדת במספר התקיפות האוויריות, והיא הגיעה לשיאה בחודשים הראשונים של שנת 2002.

בשלושת הימים שאחרי התקיפה ב־18 במאי 2001 בוצעו תקיפות נוספות. אחריהן הודיעה ישראל על הפסקת אש, והתקיפות פסקו עד לסוף חודש יולי 2001. ביוני 2001, בתקופה שבה לא הופעל חיל האוויר, אירע הפיגוע בדולפינריום (21 הרוגים), ועליו בחרה ישראל לא להגיב. לאחר שני מבצעי 'סיכול ממוקד' שבוצעו בתחילת יולי ובאמצעו, התחדשו בסוף יולי תקיפות אינטנסיביות באמצעות מסוקי קרב בתגובה לפיגועים. בין השאר בוצעה ב־10 באוגוסט 2001 תקיפה באמצעות מטוסי קרב בתגובה על הפיגוע במסעדת סבארו שבירושלים. בד בבד בוצעו גם שורה של מבצעי 'סיכול ממוקד', בהם סיכול מוצלח של עדנאן אל־ע'ול וסיכול כושל של ראאד אל־כרמי.

ב־11 בספטמבר 2001 התרחשו הפיגועים בארצות הברית, ובעקבותיהם חל שינוי בהתייחסות העולמית לטרור ונוצר אקלים נוח יותר לפעילות הישראלית בהיבטים הקשורים ללגיטימציה הבינלאומית. הפיגועים בארצות הברית גם חיידו את המודעות בישראל ל"טרור אווירי" וחייבו את חיל האוויר להיערכות מיוחדת למניעת תרחישים דומים בישראל.

בעקבות רצח השר רחבעם זאבי ב־17 באוקטובר 2001 עלתה הפעילות של צה"ל מדרגה. בסוף נובמבר 2001, לאחר כישלון שליחות המתווך האמריקני הגנרל אנתוני זיני חודשו התקיפות, ובארבעת החודשים

שעד לתחילת מבצע 'חומת מגן' הן נעשו אינטנסיביות יותר ויותר. בעקבות רצף פיגועים בתחילת דצמבר 2001, ברחוב בן יהודה בירושלים ובאוטובוס בקו 16 בחיפה, הכריזה ממשלת ישראל ב־3 בדצמבר כי הרשות הפלסטינית היא ישות התומכת בטרור והורתה על סדרת תקיפות של מטוסי קרב ושל מסוקי קרב בעשרת הימים הבאים. בתקיפות אלו נתקפו גם יעדי שלטון מובהקים, לרבות לשכתו של ערפאת והמסוקים ששימשו אותו. בד בבד הרס כוח של צה"ל את המסלולים בשדה התעופה דהנייה שבדרום רצועת עזה, הודק הכתר על שכם ועל רמאללה וכוחות צה"ל אף נכנסו לערים אלו. בעקבות פיגוע נוסף שהתרחש לאחר סדרת תקיפות זו באוטובוס 'דן' בקו 189, הוחלט על הפסקת ההידברות עם ערפאת, והממשלה הגדירה אותו ב־13 בדצמבר 'לא רלוונטי'. בימים שלאחר ההחלטה בוצעו עוד תקיפות אינטנסיביות וכן פעולה קרקעית נרחבת – כוחות צה"ל השתלטו על שכונות ברמאללה, טנקים הוצבו מול לשכת ערפאת ותנועתו הוגבלה.

התקיפות התחדשו במחצית ינואר 2002 ונמשכו עד ל־14 במארס, כמה ימים לפני הפיגוע במלון פארק שבנתניה ותחילת מבצע 'חומת מגן'. בחודשים פברואר ומארס חלה עלייה ניכרת בטרור, ובעקבותיה עלייה במספר התקיפות. בפברואר בוצעו 16 תקיפות על מטרות תשתית פלסטיניות, ובמארס בוצעו 35 תקיפות כאלו. נוסף על כך כוחות היבשה של צה"ל פעלו הרבה יותר בשטחי A, ובינואר 2002 אף השתלטו לראשונה על עיר שלמה, טול כרם.

המתקפה המסיבית על הרשות לא הצליחה להביא לידי הפסקת פיגועי ההתאבדות. יתרה מזו, בעת המתקפה חלה עלייה ניכרת במספר הפיגועים ובעוצמתם. הפיגוע בדולפינריום (21 הרוגים) ב־1 ביוני 2001, כשבועיים לאחר תקיפת הקרב הראשונה, היה ראשון בסדרת הפיגועים הגדולים (עד לפיגוע זה נהרגו כ־100 ישראלים, אך רק כ־10 אחוזים מהם בפיגועי ההתאבדות): הפיגוע במסעדת סבארו בירושלים ב־9 באוגוסט 2001 (15 הרוגים); הפיגוע ברחוב בן יהודה בירושלים ב־1 בדצמבר (11 הרוגים); הפיגוע באוטובוס בקו 16 בחיפה ב־2 בדצמבר (15 הרוגים); הפיגוע בכניסה לשיבה בירושלים ב־2 במארס 2002 (10 הרוגים); הפיגוע בקפה מומנט בירושלים ב־9 במארס (11 הרוגים); והפיגוע במלון פארק בנתניה בליל הסדר, 27 במארס 2002 (30 הרוגים).

המתקפה האווירית על הרשות הייתה בראש ובראשונה פועל יוצא של תפיסה מדינית־ביטחונית שראתה בערפאת ובמנגנוני הביטחון של הרשות את הגורם שיכול לעצור את הפיגועים. תפיסה מדינית־ביטחונית זו תורגמה לתפיסה מבצעית שביקשה להשפיע על ערפאת ועל בכירי המנגנונים באמצעות הפעלת כוח אווירי ויבשתי. מבצע 'חומת מגן', שהחל לאחר הפיגוע במלון פארק, ציין למעשה הן את כישלונה של התפיסה המדינית־ביטחונית הזאת והן את כישלונה של הכוח הצבאי, האווירי והיבשתי בתרגומה לתפיסה מבצעית. שתי התפיסות, המדינית־ביטחונית והצבאית, קרסו אפוא בחודשים הראשונים של שנת 2002, אך לאור הקשר העמוק ביניהן לא ברור הרעיון של מי מהן היה שגוי יותר – הרעיון שערפאת ומנגנוני הביטחון של הרשות אכן יפעלו נגד גורמי הטרור, או הרעיון שאפשר להשפיע על ערפאת ועל ראשי המנגנונים באמצעות הפעלת כוח צבאי.

מה הייתה בכל זאת השפעתן של התקיפות? נראה כי הן עוררו בקרב הפלסטינים תחושה ברורה כי ישראל מנהלת נגדם מלחמה כוללת ומנצלת לשם כך את עליונותה הטכנולוגית (שהכוח האווירי הוא המייצג המובהק שלה). כמו במקרים רבים בהיסטוריה, תקיפת מטרות התשתית הגבירה דווקא את הלכידות בקרב

הפלסטינים, ובמקרים מסוימים גם את המוטיבציה שלהם לבצע פיגועים. התקיפות הציגו את המנגנונים הפלסטיניים ככלי ריק ופגעו במוטיבציה שלהם למנוע פיגועים, וכך סתרו במידה מסוימת את ההיגיון שעמד בבסיסן. יתרה מזו, באווירה ששררה במערכת הפלסטינית באותה תקופה, סיפקו התקיפות של ישראל מעין 'תעודת יושר' לגורמים שהותקפו – אם תקפו אותם סימן שהם חשובים למאבקו של העם הפלסטיני (הראל ויששכרוף, 2004).

לתקיפות היו גם כמה יתרונות והשפעות חיוביות מבחינתה של ישראל. בראש ובראשונה הן אפשרו לה להפעיל כוח צבאי ולממש את רגשות הנקם והתגמול של הציבור הישראלי בלי לפרוץ את פרדיגמת העימות המוגבל. חששותיה הגדולים של ישראל מהידרדרות אזורית וממעורבות בינלאומית בעימות לא התאמתו, ובעיקר – לא רק שהתקיפות לא הפחיתו את הלגיטימציה של ישראל לפעול, הן אף הגבירו את הלגיטימציה שלה לפעילות קרקעית מסיבית יותר. הצמרת המדינית של ישראל בחנה את האפשרות לצאת למהלכים קרקעיים גדולים יותר גם לפני 'חומת מגן', אך העריכה כי אין לה לגיטימציה לבצעם. את הלגיטימציה שנצברה ניצלה ישראל כשיצאה למבצע 'חומת מגן'.

מבצע 'חומת מגן'

מבצע 'חומת מגן' סימן שינוי בדרך מאבקה של ישראל בטרור הפלסטיני – הופעלו בו כוחות גדולים (לרבות מילואים) במוקדים רבים ולאורך זמן. תפקידו של חיל האוויר היה לסייע לכוחות שחדרו לערים הפלסטיניות, בעיקר באמצעות מסוקי קרב. כשנה ושלושה חודשים מתום המבצע הופעל הכוח האווירי של ישראל פחות ופחות – בוצעו 16 מבצעי סיכול ממוקד, בעיקר נגד פעילים של חמאס והג'האד האסלאמי הפלסטיני, אך כמעט שלא בוצעו תקיפות על מטרות קבועות (מפקדות ומחנות) משום שהתפרקותם של מנגנוני הרשות הפלסטינית צמצמה מאוד את רשימת המטרות שאפשר היה לתקוף, והשליטה בשטח אפשרה דרכי פעולה אחרות. הכוח האווירי של ישראל התפנה להתכונן למעורבות אפשרית של ישראל בעימות שהיה עלול להתחולל עקב המתקפה אמריקנית במלחמת המפרץ השנייה, שהחלה בסוף מארס 2003.

פעילות צה"ל בערים הפלסטיניות אכן גרמה להידרדרות ביכולותיהם המבצעיות של ארגוני הטרור בשטחים. היא הובילה לצמצום שדרת הפיקוד שלהם והסבה להם קשיים מבצעיים. עם זאת, פיגועי ההתאבדות נמשכו גם בחודשים שאחרי מבצע 'חומת מגן'. בתקופת המבצע עצמו ואחריו אירעו שורה של פיגועים כואבים: הפיגוע במסעדת מצה בחיפה ב־31 במארס 2002 (15 הרוגים); הפיגוע באוטובוס בקו 960 ליד צומת יגור ב־10 באפריל (10 הרוגים); הפיגוע במועדון בראשון לציון ב־7 במאי (16 הרוגים); הפיגוע באוטובוס בקו 830 ליד צומת מגידו ב־5 ביוני (15 הרוגים); הפיגוע באוטובוס בקו 32 בצומת פת בירושלים ב־18 ביוני (19 הרוגים); הפיגוע בגבעה הצרפתית בירושלים ב־19 ביוני (10 הרוגים); הפיגוע באוטובוס בקו 189 של 'דן' ב־16 ביולי (תשעה הרוגים); הפיגוע באוניברסיטה העברית בירושלים ב־31 ביולי (תשעה הרוגים); הפיגוע באוטובוס בקו 361 בצומת מירון ב־4 באוגוסט (תשעה הרוגים); והפיגוע באוטובוס בקו 841 בצומת כרכור ב־21 באוקטובר (14 הרוגים).

חמאס היה אחראי על חלק גדול מן הפיגועים הללו, ובאמצע שנת 2003 החלה ישראל לנהל מתקפה ממוקדת נגד הארגון ובעיקר נגד ראשיו.

בתקופה זו ביצע חיל האוויר גם תקיפה חריגה בסוריה. ב־5 באוקטובר 2003 תקפו מטוסים של חיל האוויר מחנה של ארגון החזית העממית (של אחמד ג'בריל) בעין צאחב, כ־12 ק"מ מצפון-מערב לדמשק. הייתה זו תגובה ישראלית לפיגוע שביצעה יום קודם לכן מחבלת מתאבדת במסעדת 'מקסים' בחיפה (19 הרוגים). ישראל ניסתה כנראה לאותת לנשיא סוריה בשאר אל-אסד על המחיר שהוא עלול לשלם אם ימשיך לאפשר לחלק מארגוני הטרור למקם בסוריה את מפקדותיהם ואת המחנות לאימון פעיליהם. היא מימשה כנראה גם את הרצון הישראלי להמחיש עשייה וענישה. התקיפה התרחשה כחודשיים אחרי טיסה בגובה נמוך של מטוסים ישראליים באוגוסט 2003 מעל הארמון של אסד בקרדאחה שבצפון החוף הסורי. לטיסה זו היה הקשר אחר, והיא נועדה לגרום לאסד לרסן את פעילותו של חזבאללה בלבנון.

סיכולים ממוקדים

'סיכול ממוקד' הוא כינוי חדש להגיון פעולה מבצעי שישראל השתמשה בו גם בעבר, הן באמצעות הכוח האווירי שלה (למשל במבצע להריגת מזכ"ל חזבאללה עבאס מוסווי בפברואר 1992) והן באמצעים אחרים (למשל בסדרת המבצעים לחיסול המעורבים בטבח הספורטאים הישראלים באולימפיאדת מינכן בשנת 1972). עם זאת, ייחודם של מבצעים אלו בעימות עם הפלסטינים הוא בהיקפם הגדול יחסית ובשיטתיות שבה הם הופעלו כדי לפגוע באופן ישיר ביכולת הפעולה של ארגוני הטרור, ובראשם – חמאס (רובם המכריע של מבצעי הסיכול הממוקד היו נגד פעילי חמאס). אלו לא היו מבצעים שנועדו 'להרתעה' או 'לענישה', אלא 'למניעה', דהיינו – לפגיעה ביכולות. כדי לממש הגיון פעולה זה בתנאים המיוחדים של הזירה הפלסטינית יצר חיל האוויר שותפות עמוקה עם השב"כ. התפיסה המבצעית של הסיכולים הממוקדים הלכה והתפתחה ככל שנמשך העימות (על מבצעי הסיכול הממוקד ראו חלוץ, 2010, עמ' 232–234).

מבצע סיכול ממוקד אווירי ראשון בוצע עוד בסמוך לתחילת העימות, ב־9 בנובמבר 2000, בגדה המערבית, נגד חוסיין עביאת, שהיה פעיל מאוד בירי על שכונת גילה באותם ימים. מסוקי קרב ירו עליו חימוש מדויק בעת שנסע בג'יפ. עביאת נהרג ועימו שתי עוברות אורח. המבצע נועד בראש ובראשונה לתת מענה לקושי לפעול בשטחי A; באותה תקופה נמנעה ישראל מלפעול בהם עקב החלטת ראש הממשלה ברק לכבד שם את הריבונות הפלסטינית. ישראל המשיכה לערוך מבצעים כאלו גם תוך כדי המתקפה על הרשות הפלסטינית וגם בתקופת ההפוגה בהפעלת הכוח האווירי, לאחר מבצע חומת מגן. בתקופתו של ראש הממשלה אריאל שרון, שגבר על אהוד ברק בבחירות שנערכו בפברואר 2001, הפכו הסיכולים הממוקדים למדיניות (הראל ויששכרוף, 2004, עמ' 98).

עד ל־10 ביוני 2003 בוצעו כ־35 מבצעי סיכול ממוקד בתדירות של אחד עד שלושה מבצעים בחודש נגד פעילי טרור בכירים וזוטרים של כלל הארגונים, אך בעיקר נגד פעילי חמאס. המרכזיים שבהם היו נגד אבו עלי מוצטפא ב־27 באוגוסט 2001, נגד ראאד אל-כרמי ב־6 בספטמבר 2001 (נכשל), נגד מחמד אבו הנווד ב־23 בנובמבר 2001 ונגד צלאח שחאדה ב־22 ביולי 2002.

המתקפה הממוקדת והאינטנסיבית על ראשי חמאס החלה בניסיון החיסול של עבד אל-עזיז א־רנתיסי ב־10 ביוני 2003 (סימן ראשון למתקפה אפשר היה לזהות עוד בתקיפה על ד"ר אברהים אל-מקדמה, מבכירי חמאס ברצועה, ב־8 במארס 2003). הניסיון לפגוע ברנתיסי נכשל, אך המסר היה ברור דיו כדי להיות אחד

מן הגורמים שהשפיעו על חמאס להסכים להפסקת אש למשך כחודשיים. לאחר קריסת הפסקת האש הואצה המתקפה, ובספטמבר החל הניסיון השיטתי לפגוע בדרג הבכיר של חמאס (אסמאעיל אבו שנב היה הנפגע הראשון). ב־6 בספטמבר 2003 נכשל ניסיון לפגוע בכינוס של ראשי חמאס בעזה. ימים אחדים אחר כך, ב־10 בספטמבר, נפגע באורח קל מחמוד א־זהאר, אך בנו נהרג. מבצעי סיכול ממוקד נוספים בוצעו באוקטובר ובדצמבר 2003 ובפברואר 2004, בעיקר נגד פעילי הג'האד האסלאמי.

המתקפה על ראשי חמאס הגיעה לשיאה בחודשים מארס–אפריל 2004 — ב־22 במארס נהרג מנהיג הארגון השייח' אחמד יאסין, בעת שחזר מתפילה במסגד, וב־17 באפריל נהרג יורשו בהנהגת חמאס עבד אל־עזיז א־רנתיסי. בחודשים הבאים בוצעו עוד מבצעים, ובחשוב שבהם נהרג פעיל חמאס שישאל ביקשה לחסלו במשך יותר מ־17 שנים.

מבצעי הסיכול הממוקד היו רק מרכיב אחד במערכה הכוללת שניהלה ישראל נגד הטרור, נוסף על מרכיביה האחרים — השליטה בשטח, רצף המעצרים הבלתי פוסק והקמת גדר ההפרדה. לפיכך קשה להצביע על השפעתם הייחודית. עם זאת, כיום ברור כי הפגיעה בהנהגה הפוליטית של חמאס הייתה נדבך מרכזי במצוקה האסטרטגית שאליה נקלע הארגון ובמדיניות הריסון העצמי שקיבל על עצמו בעקבותיה. בכירי הארגון ראו במבצעי הסיכול הממוקד אובדן רסן ישראלי וחששו לחייהם. הפגיעה בהנהגה יצרה בלבול בצמרת הארגון ודחקה את הבכירים האחרים, כגון אסמאעיל הניה ומחמוד א־זהאר, להסתתר ולהמעיט בהופעות ציבוריות מסיתות. העיסוק של הבכירים בהגנה על עצמם שיבש חלק מן התוכניות לפיגועים.

הסיכולים הממוקדים חיסלו למעשה את ההנהגה הוותיקה של הארגון ברצועת עזה. הוא לא הצליח להעמיד בתקופה זו מנהיגים כריזמטיים, דוגמת יאסין ורנתיסי, ומרכז הכובד של קבלת ההחלטות עבר להנהגת התנועה מחוץ לשטחי הרשות הפלסטינית, ובעיקר לידיו של חאלד משעל שישב במפקדת התנועה בדמשק. למבצעי הסיכול הממוקד הייתה השפעה רבה גם ברמה הטקטית על התנהלותם השוטפת של פעילי הטרור. ראשי חמאס הבינו כי איש אינו חסין בפני מאמץ הסיכולים, והחשדנות ברחוב הפלסטיני כלפי משתפי הפעולה עם ישראל גברה. לכן הונחו הפעילים להניח כי הם תמיד נמצאים תחת מעקב ומועמדים לחיסול, כי כל אדם בסביבתם יכול להיות סוכן ישראלי האוסף עליהם מידע וכי אל להם להשתמש במכונות. הפעילים שבכל זאת נדרשו להשתמש במכונות הונחו שלא לנסוע עם פעילים נוספים כדי לצמצם את ממדי הנזק במקרה של תקיפת המכונות. כמו כן הונחו הפעילים לנוע רק במקרה הצורך ורק ברחובות צרים. יש פעילים שהעדיפו לנוע באופנועים והעריכו כי תנועה כזו חסינה, אך ב־29 במאי 2004 הוכיחה ישראל כי יש ביכולתה לפגוע גם באופנוע תוך כדי נסיעה — שני פעילים של חמאס נהרגו באותו יום בעת שרכבו על אופנוע. הייתה זו דוגמה נוספת לאופן שבו ניצל חיל האוויר את היכולות ואת התפיסה שהתפתחו בעקבות לקחי מלחמת יום הכיפורים להתמודדות עם מטרות ניידות, על אף שמאפייני הלחימה בטרור שונים מאוד ממאפייני העימות ששימש תרחיש היסוד להתפתחות היכולות והתפיסה.

אבל למדיניות שעמדה בבסיס מבצעי הסיכול הממוקד היו גם חסרונות לישראל. היא עודדה הקצנה בעמדות הרשות ובקרב הציבור הפלסטיני והעלתה את הפופולריות של הארגונים שהיו יעדיה העיקריים: חמאס והג'האד האסלאמי הפלסטיני. הלוויית ההרוגים הפכו לעיתים להפגנות ענק, וחלק מן הסיכולים הובילו להסלמה ולפיגועי תגובה (הראל ויששכרוף, 2004, עמ' 208–212). ההערכה הרווחת היא שהסיכולים חיזקו

דווקא את כוחו של חמאס ברחוב הפלסטיני והפכו אותו לארגון הלוחם המוביל במערכת הפלסטינית. הוא היה במוקד המאמץ וספג את מרב הנפגעים, לרבות חיסול בכירי (דרוקר ושולח, 2005, עמ' 404). הסיכולים הממוקדים עוררו גם דיון ציבורי בישראל וגינויים בינלאומיים נגד ישראל. אחד משיאי הביקורת היה בעקבות תקיפה על ביתו של צאלח שחאדה, ראש הזרוע הצבאית של החמאס בעזה, בלילה שבין ה-22 ל-23 ביולי 2002. התקיפה בוצעה באמצעות פצצה מתבייתת לייזר במשקל טונה ('זרעית') שהוטלה ממטוס קרב (F-16), ושחאדה נהרג בה, אך נהרגו גם אשתו, בתו בת ה-14, אחד מעוזריו ו-13 אזרחים, בהם 10 ילדים. היה זה האירוע החמור ביותר של הרג אזרחים מתחילת האינתיפאדה השנייה. תוצאתו נגרמה עקב טעות בהערכת מספר האנשים שהתגוררו בפחונים הסמוכים לבית שנתקף, והיא עוררה סערה תקשורתית גדולה. מפקד חיל האוויר חלוץ לא היה בארץ בעת התקיפה ולא נכח בדיונים שקדמו לה. אחרי התקיפה הוא התראיין למוסף 'הארץ', ובתשובה לשאלה איך מרגיש טייס המטיל פצצה בתקיפה כזאת הוא ענה: "אני מרגיש מכה קלה באוויר, כתוצאה משחרור הפצצה. כעבור שנייה זה עובר, וזה הכול" (לוי-ברזילי, 2002; על תיאורו של חלוץ את הפרשייה ראו חלוץ, 2010, עמ' 247–249). בשנת 2004, כאשר נמסרה הודעה על מינוי חלוץ לסגן הרמטכ"ל, נדחתה עתירה לבג"ץ שביקשה למנוע את המינוי והתבססה על ההתבטאות הזאת שלו (בג"ץ 5757/04).

בעקבות תקיפה זו, ובעיקר בעקבות התבטאותו של חלוץ, הגיעה לשיאה המחלוקת על מבצעי הסיכול במכתב 'הטייסים הסרבנים' (על הטייסים הסרבנים ראו חלוץ, 2010, עמ' 250–256; ספקטור, 2008, עמ' 15–7). ב-24 בספטמבר 2003 פרסמו 27 טייסים במילואים מכתב והודיעו בו על סירובם למלא משימות תקיפה "בלתי חוקיות ובלתי מוסריות". הם כתבו: "אנו, טייסי חיל האוויר שחונכנו על ברכי הציונות, ההקרבה והנתינה למדינת ישראל [...] מתנגדים לביצוע פקודות תקיפה בלתי חוקיות ובלתי מוסריות מהסוג שמבצעת ישראל בשטחים [...] [נ]מסרבים להמשיך ולפגוע באזרחים חפים מפשע" (ספקטור, 2008, עמ' 7). בראשם עמד תא"ל במילואים יפתח ספקטור, הבכיר שבהם. המכתב הפתיע את בכירי חיל האוויר, הוא פורסם בתקשורת ועורר סערה ציבורית. עם זאת, החותמים – שהודחו מייד משירות מילואים פעיל בחיל האוויר – לא הצליחו לסחוף אחריהם אנשי מילואים נוספים והמשבר שכך לבסוף.

מבצע 'ימי תשובה'

מה-30 בספטמבר עד ל-15 באוקטובר 2004 התנהל ברצועת עזה מבצע 'ימי תשובה', והוא השפיע רבות על מערכת היחסים שבין חיל האוויר לצבא היבשה. שורשיו של המבצע בפעילות אחרת ברצועת עזה, כשנה קודם לכן. לאחר שני פיגועים רצופים שנהרגו בהם 12 חיילים שנעו בנגמ"שים, הוחלט להכניס כוחות של צה"ל לשכונת תל סולטאן בעזה. בפעולה נתגלע עימות חריף בין מפקד חטיבת גולני ובין טייס מסוק קרב שנמנע מתקיפת מחבלים כיוון שחשש מפגיעה באזרחים. בעקבות העימות נוסחו נהלים חדשים שנועדו לצמצם את החיכוך בין אנשי היבשה לאנשי האוויר ולאפשר הפעלה נכונה יותר של מסוקי הקרב בעת שהם מסייעים לכוחות היבשה בסביבה רוויית אזרחים וגורמי תקשורת.

כשנה לאחר ההתרחשות הזאת נפתח מבצע 'ימי תשובה' בתגובה להרג שני ילדים בשדרות על ידי רקטת קסאם. המבצע התמקד בבית חאנון, בבית לאהיא ובמחנה הפליטים ג'בליה, אתרי השיגור העיקריים

של רקטות קסאם על העיר שדרות ועל היישובים הישראליים בסמוך לרצועה. בתיאום בין מפקד אוגדת עזה תא"ל שמואל זכאי וראש להק אוויר בחיל האוויר תא"ל אמיר אשל הוקם לקראת המבצע חדר מלחמה אחוד שריכז את עבודתם של כל הגורמים המעורבים בקרב: כוחות היבשה, אנשי המודיעין של צה"ל והשב"כ, אנשי חיל האוויר ואנשי חיל הים. במרכז השליטה הזה הופעלו אמצעי מודיעין לסריקה מהירה של השטח, לזיהוי מטרות ול"סגירת מעגל" כדי לאפשר את תקיפתן מן הקרקע ומן האוויר. בין מפקד הכוח היבשתי ובין הבור של חיל האוויר היה קשר ישיר, ונערכו שיחות להפקת לקחים.

במבצע נהרגו חמישה ישראלים (שלושה אזרחים ושני חיילים) ויותר מ־100 פלסטינים, כשני שלישים מהם, על פי ההערכה, היו מחבלים. רבים מהם נהרגו מן האוויר משום שנאלצו לצאת ממקומות המסתור שלהם עקב פעולת הכוח הקרקעי. הפרשנות שניתנה לתוצאות המבצע בחיל האוויר היא שהן מלמדות על היכולת של כוח אווירי לשלוט בשטח מן האוויר, בעיקר בזכות הכיסוי ההרמטי יחסית של מרחב הלחימה במאמץ האיסוף המודיעיני ובזכות העיבוד המהיר של המידע. לגורמים מצבא היבשה הומחשו היכולות האוויריות והיתרונות של הפעולה המשולבת המנוהלת ממכלול שליטה משותף (על המבצע ומשמעויותיו ראו סגולי ורודניק, 2017, עמ' 120–123).

במבט לאחור

הצלחתה של ישראל לבלום את גל הטרור הפלסטיני ולמתן אותו במידה ניכרת היא הישג ראוי לציון ובמידה רבה גם ייחודי. הניסיון לברר את גודל חלקו של הכוח האווירי בהישג זה הוא מסובך ומורכב, שכן הפעלת הכוח האווירי הייתה, ברוב שלבי העימות, מרכיב אחד במכלול שלם של צעדים, צבאיים ואחרים, שישראל נקטה. קשה אפוא לזהות את החלק הצבאי של ההישג, ובו את חלקו של הכוח האווירי.

בשנות האינתיפאדה השנייה היו שזיהו בצה"ל את רעיון 'העימות המוגבל' עם 'המאבק על התודעה'. בבסיס הזיהוי הזה עומדת התפיסה כי אומנם המאמץ הצבאי בעימות המוגבל הוא מרכזי וחשוב, אולם אין בו די כדי להביא לידי הכרעה וניצחון. לפי תפיסה זו בעימות המוגבל, שלא כמו במלחמה כוללת, אין ההכרעה מושגת בשדה הקרב ברמה הטקטית וברמה האופרטיבית, אלא בתודעתן של החברות המתעמתות ברמה הלאומית. כל דיון בהפעלת הכוח האווירי צריך אפוא לעסוק גם במישור התודעתי, ובהקשר זה ישראל צריכה להודות כי להפעלת הכוח, האווירי והקרקעי, באינתיפאדה השנייה הייתה השפעה מצומצמת מאוד על התודעה הפלסטינית. לאורך כל העימות המשיכו הפלסטינים לתמוך בפיגועי ההתאבדות וראו בהם כלי יעיל במאבק הלאומי הפלסטיני.

אפשר לטעון אולי כי הבעיה הייתה טמונה דווקא בעובדה שישראל לא הפעילה כוח מספק, הגבילה את עצמה לתקיפת מתקנים של מנגנוני הביטחון ולא תקפה מטרות קריטיות יותר, שלתקיפתן יש למשל משמעות כלכלית כבדה והשפעה על רווחת החיים של האוכלוסייה. עם זאת, מצבה של המערכת הפלסטינית הושפע מאוד מצעדים אחרים של ישראל, כלכליים בעיקרם, שגרמו למעשה לאותו אפקט שהיה יכול להיווצר מתקיפות נרחבות יותר על התשתית הכלכלית. מלקחי העימות עם הפלסטינים באינתיפאדה השנייה עולה כי הרעה במצב הכלכלי לא שינתה את התודעה הפלסטינית ולא הרחיקה את הפלסטינים מדרך המאבק

(אם כי ייתכן שהזיכרון הציבורי הפסלטיני של האינתיפאדה השנייה מנע, לפחות עד היום, התפרצות של אינתיפאדה שלישית).

בסך הכול הצליחה ישראל לנצל באופן מיטבי את הכוח האווירי שלה, והוא היה כלי חשוב בשדה קרב השונה מהותית משדה הקרב שהוא נבנה למענו. בתנאים הייחודיים של העימות המוגבל, כפי שישראל תפסה אותו אז, היה הכוח האווירי מכשיר רלוונטי למימוש מדיניותה: התקיפות על מטרות התשתית אפשרו לישראל להגיב על הפעולות נגדה ולצבור את הלגיטימציה, הפנימית והבינלאומית, שנדרשה לתפיסתה כדי לממש את המהלך הקרקעי שבסופו של דבר סייע למתן את גל הטרור; ומבצעי הסיכול הממוקד יצרו את הלחץ שהיה חיוני כל כך למאמץ לרסן את חמאס.

הטיסה מעל מחנה ההשמדה אושוויץ

ב-4 בספטמבר 2003, תוך כדי האינתיפאדה השנייה ובעיצומה של מתקפת הסיכולים הממוקדים על ראשי ארגוני הטרור, טסו שלושה מטוסי F-15 של חיל האוויר הישראלי מעל מחנה ההשמדה אושוויץ. מוביל הטיסה היה מפקד בסיס תל נוף תא"ל (לימים אלוף ומפקד חיל האוויר) אמיר אשל, והיא בוצעה בשעה שנערך במחנה טקס זיכרון של משלחת 'עדים במדים' בפיקודו של תא"ל (לימים גם הוא אלוף ומפקד חיל האוויר) עידו נחושטן. בעת שעברו מעל מחנה ההשמדה קרא אשל ברשת הקשר את המילים הבאות: "אנו טייסי חיל האוויר בשמי מחנה הזוועות. קמנו מאפר מיליוני הקורבנות, נושאים את זעקתם האילמת, מצדיעים לגבורתם ומבטיחים להיות מגן לעם היהודי ולארצו ישראל".

לטיסה נודעה משמעות סמלית ובוודאי שלא מבצעית, אך נראה כי היא משקפת היטב את המקום המרכזי שתפסה השואה בתודעתם של הקצינים שהובילו אותה ושל קצינים אחרים בחיל האוויר. נראה שהיא מהווה בראייתם את הצידוק להשקעות הגדולות בחיל האוויר ולמקומו המרכזי כ'תעודת ביטוח' בעידן שבו פחת האיום הקיומי על ישראל. יש בו גם ביטוי ל'מנטליות המצור' המאפיינת את החשיבה הביטחונית הישראלית (אדמסקי, 180–182). ואכן בשנת 2008 סיים מפקד חיל האוויר האלוף אליעזר שקדי את כהונתו ובחר לשלוח לקצינים בכירים בחיל האוויר ובמטכ"ל ולגורמים בדרג המדיני את תמונת המטוסים מעל למחנה ההשמדה בצירוף הכיתוב: "חיל האוויר הישראלי מעל אושוויץ – בשם מדינת ישראל והעם היהודי. לזכור, לא לשכוח, לסמוך רק על עצמנו".

העיתונאי ארי שביט (2013) זיהה את הטיסה מעל מחנה ההשמדה אושוויץ כעניין מרכזי עבור צמרת חיל האוויר וניסה לפענח את המרכזיות הזאת: "[הטיסה] לא הייתה אירוע שולי שהתרחש בשוליים הישראליים אלא אירוע מרכזי של המרכז הביטחוני [...] החיל החזק ביותר והחשוב ביותר של צה"ל הפיק אותה ואימץ אותה והציב אותה בליבת התודעה שלו". בליבו של המאמר הוא שאל:

למה הישראלים קרי הרוח ביותר והביצועיים ביותר חשים צורך לטוס לאושוויץ ולתעד את טיסתם לאושוויץ ולהפוך את טיסת אושוויץ לאייקון ישראלי של שנות האלפיים? למה החיל אשר חזר לעמוד במרכז חיינו בשנים האחרונות דבק כל כך במבצע אווירי תמוה כל כך, שיש בו יסוד סוריאליסטי של מסע בזמן ויסוד מורבידי של מסע אל התופת? מדוע האנשים העובדים מסביב לשעון כדי להבטיח את